

Workshop D

Gedragsprogramma voor LVG-jongeren

Juliane Rink (DJI/Sector JJI)

Henk Smeijsters (Lector KenVak)

Opzet workshop

- Intro + keuze voor workshop
- Presentatie Vaktherapie
- Discussie
- Formuleren stelling
- Afronding

Opbouw presentatie

- Vaktherapie
- Indicatie voor vaktherapie
- Rationale voor vaktherapie
- RAAK Onderzoeksproject
 - Fasering
 - Resultaten Pilotproject
 - 4 Kerngebieden
 - Doelstellingen zelfbeeld
 - Werkvormen zelfbeeld
 - Kerngebieden - dynamisch criminogene factoren

Vaktherapie

- Dramatherapie, muziektherapie, beeldende therapie, dans-bewegingstherapie, psychomotorische therapie
- 4 media (drama, muziek, beeldend, dans-beweging) werken met spelsituaties (werkvormen) ontleend aan kunstzinnige activiteiten
- Kunstzinnige vaardigheid is geen voorwaarde
- Afgestemd op de problematiek/stoornis van de cliënt
- Ervaringsgericht & handelingsgericht
- **Observatie**: op basis van ervaren en handelen tijdens de mediumactiviteit
- **Behandeling**: gedragsbeïnvloeding tijdens de mediumactiviteit en door reflectie achteraf
- **Therapeutisch effect**: wat de cliënt tijdens de mediumactiviteit beleeft is analoog aan situaties buiten de vaktherapie

Indicatie voor vaktherapie

- **Setting:** JJI of Gesloten Jeugdzorg
- **Leeftijd:** 12 t/m 21 jaar
- **Geslacht:** Jongens en meisjes
- **IQ:** Geen ondergrens voor IQ → LVG
- **SAVRY:** jeugdige van 12 t/m 18 jaar getaxeerd op middelgroot of groot risico op gewelddadig gedrag
- **RISc:** de jeugdige van 19 t/m 21 jaar getaxeerd op middelgroot of groot recidiverisico
- **Voorgeschiedenis:** duidelijk sprake van problemen met betrekking tot **zelfbeeld, emoties, interactie en/of cognities**

Rationale voor vaktherapie

Vaktherapie werkt bij deze doelgroep omdat de jongeren:

- zich *nonverbaal*, zonder woorden kunnen uiten
- *gevoelsmatig, niet-denkend, niet-talig* ervaringen opdoen
- ervaren en handelen in het *actuele moment*
- *in het medium* de gevoelsmatige innerlijke beleving ervaren en beïnvloeden
- *experimenteren* met ander gedrag en beleven
- *positief ervaren* dat het anders kan

RAAK Project vaktherapie in de JJI en Gesloten Jeugdzorg

- Pilotproject: 1 maart 2008 - 1 oktober 2008
- RAAKproject: 1 september 2008 – 1 september 2010

RAAK staat voor Regionale Aandacht en Actie voor Kenniscirculatie. Het is een regeling vanuit het ministerie van OC&W met als doelstelling de gezamenlijke kenniscreatie en kennisuitwisseling van hogescholen, het midden- en kleinbedrijf en publieke instellingen te vergroten

Fasering binnen RAAK project

- Inventariserend onderzoek: werkwijze beschrijven
- Ontwikkelingsgericht onderzoek: innovatie werkwijze
- Onderzoek naar doeltreffendheid
- Verspreiden: van best practices naar andere instellingen
- Verankering kennisinnovatie in de organisatie en de netwerken
- Implementatie/procesonderzoek: implementatie interventies zoals beschreven
- Toepassen van de definitieve best practices in het onderwijs

Resultaten Pilotproject

Een beschrijving van 4 kerngebieden
waar vaktherapie zich op richt:

ZELFBEELD

EMOTIES

INTERACTIE

COGNITIES

Resultaten Pilotproject

- Beschrijven van de 4 kerngebieden waar vaktherapie zich op richt:

ZELFBEELD:

- negatieve overtuigingen over zichzelf, weinig zelfvertrouwen, zelfonderschatting, gebrek aan zelfrespect
of:
- opgeblazen gevoel van zelfwaarde, feedback interpreteren als bedreiging van het zelfbeeld wat agressief gedrag tot gevolg kan hebben

EMOTIES:

- moeite met het herkennen, uiten en ontladen van eigen emoties, overmatige stress ervaren
- schommelingen in de stemming, impulsiviteit, dingen doen zonder na te denken, plotseling met intense emoties reageren zonder rekening te houden met de gevolgen, groot probleem met het onder controle houden van boosheid en (agressieve) impulsen

INTERACTIE:

- tekort sociale vaardigheden, de grenzen van anderen slecht erkennen, moeilijk eigen grenzen aangeven en bewaken
- gebrek aan empathie, geen emotionele pijn als reactie op eigen schadelijk gedrag,
- negatieve houding tegenover (gezags)relaties

COGNITIES:

- negatieve cognities over zichzelf, leidend tot internaliserende problematiek
- negatieve cognities met betrekking tot anderen, gedrag van anderen verkeerd interpreteren, veel negatieve opvattingen over anderen en de wereld, ten onrechte agressieve bedoelingen bij anderen waarnemen
- duidelijk achter opvattingen en waarden staan die criminaliteit of geweld goedpraten

Doelstellingen - Zelfbeeld

Kerndoel: Versterken van het zelfbeeld

Subdoelen:

- Verstevigen van het *zelfrespect* / eigenwaarde
- Vergroten van het *zelfvertrouwen*
- Realistischer naar jezelf* en de eigen vaardigheden / probleemgedrag leren kijken
- Vergroten van het inzicht in *wat je zelf veroorzaakt* / kunt beïnvloeden
- Voor jezelf opkomen* en tegelijk afgestemd op de ander handelen (assertief)
- Problemen leren oplossen, *copingstrategieën* mbt probleemsituaties uitbreiden

Werkvormen - Zelfbeeld

Werkvormen gericht op eigenheid

- Jezelf met behulp van een onderwerpenlijst, als dier of een andere metafoor zoals een voorwerp, landschap, e.d. in het medium uitdrukken
- Lievelingsrollen of statusrollen in het medium spelen (op basis van kenmerken en verlangens van de jongere)
- Jezelf een veilige/prettige plek (of rol/functie) en een vervelende/onprettige plek (of rol/functie) in het medium geven
- Werkvormen die leiden tot succeservaringen
- Werkvormen met betrekking tot ruimtegebruik in het medium: ruimte verkennen, ruimte innemen, vergroten, verkleinen.

Werkvormen - Zelfbeeld

Improviseren en experimenteren

- Werkvormen ter vergroting van de assertiviteit in het medium
- Werkvormen waarbij de jeugdige in het medium de gelegenheid krijgt zich te uiten conform zijn mentale leeftijd (zoals het kliederen met verf, hutten bouwen, met knuffels spelen enz.)
- Dezelfde activiteit in het medium herhaaldelijk uitvoeren, maar de rollen van de spelers veranderen en laten ervaren hoe het eigen gedrag verandert en hoe de tegenspeler hierop reageert en mee verandert

Resultaten Pilotproject

b.v. relatie kerngebieden met crimineel gedrag

Lage zelfwaardering

Onzekerheid in sociale situaties

Emotionele spanning in situaties van conflict

Gebrekkige regulatie van boosheid

VAKTHERAPIE

Heinz Reumers: v.b.
'wereldprestatie'

Agressief/gewelddadig gedrag

Resultaten Pilotproject

Relatie kerngebieden met dynamisch criminogene factoren van de SAVRY (*Structured assessment of violence risk in youth*)

Kerngebieden	Savry- risicofactoren Criminogene factoren	Protectieve factoren
Zelfbeeld	11 Omgang met delinquente leeftijdsgenoten 17 Negatieve opvattingen	P6 Veerkrachtige persoonlijkheid
Emotie	13 Ervaren stress en copingvaardigheden 18 Riskant gedrag/impulsiviteit 20 Problemen bij omgaan met boosheid	P6 Veerkrachtige persoonlijkheid
Interactie	11 Omgang met delinquente leeftijdsgenoten 12 Afwijzing door leeftijdsgenoten 21 Gebrek aan berouw, empathie	P1 Prosociale betrokkenheid P4 Positieve houding t.o.v. autoriteit en interventie
Cognitie	12 Afwijzing door leeftijdsgenoten 17 Negatieve opvattingen 22 Aandachtstekort-hyperactiviteitprobleem	P4 Positieve houding t.o.v. autoriteit en interventie

Disussiepunten

- Geschiktheid van kerngebieden uit pilotonderzoek voor de doelgroep LVG
- Geschiktheid van doelstellingen
- Geschiktheid van werkvormen
-

Ter info

Verminderen van crimineel gedrag van jongeren door vaktherapie

Dr. Henk Smeijsters, lector KenVaK – Hogeschool Zuyd / Hogeschool Utrecht / ArtEZ Hogeschool

Algemeen projectleider RAAK project

In samenwerking met de vaktherapeuten van het pilotproject:

- Marjan Helmich, beeldend therapeute, Rentray
- Heinz Reumers, muziektherapeut, Het Keerpunt
- Josefien van der Wekken, dramatherapeute, OG Heldring

De adviseurs:

- Mr.drs. Joost van den Braak, Adviesbureau van Montfoort, projectleider pilotproject en adviseur RAAK project
- Drs. Joep Hanrath, onderzoeker Hogeschool Utrecht, adviseur RAAK project

De projectleiders van het RAAKproject

- Julie Kil, MDATH, RDATH, dans-bewegingstherapeute Hogeschool Zuyd
- Drs. Han Kurstjens, muziektherapeut Hogeschool Utrecht
- Jaap Welten CP, ECP, RDTh, dramatherapeut Hogeschool Zuyd
- Gemmy Willemars MATH, RATH, beeldend therapeute Hogeschool Utrecht

Fasering RAAK project

Fase 1: 1-9-2008 tot 1-7-2009

- **Inventariserend onderzoek:** systematisch beschrijven hoe er gewerkt wordt
- **Ontwikkelingsgericht onderzoek:** op basis van de resultaten van het inventariserend onderzoek en aanvullende kennisbronnen uit literatuur en onderzoek de interventie innoveren

Fase 2: 1-7-2009 tot 1-1-2010

- **Implementatie/procesonderzoek:** onderzoeken hoe de nieuwe interventies geïmplementeerd kunnen worden, de interventies implementeren zoals bedoeld en het proces van implementatie volgen
- **Onderzoek doeltreffendheid:** de uitkomsten van de nieuwe interventies registreren en vergelijken met de doelstellingen
- **Op basis van het voorgaande de best practices definitief vaststellen**

Fase 3: 1-1-2010 tot 1-3-2010

- **Verspreiden** van de definitieve best practices naar de deelnemende instellingen, de andere Justitiële Jeugdinrichtingen, inrichtingen voor Gesloten Jeugdzorg, overheidsinstellingen en maatschappelijke instellingen die zich met jeugdcriminaliteit bezig houden, hogescholen
- **Kennisinnovatie** blijvend in de organisatie en de netwerken **verankeren**

Fase 4: 1-3-2010 tot 1-9-2010

- Implementeren van de definitieve best practices in de deelnemende instellingen en andere Justitiële Jeugdinrichtingen en inrichtingen voor Gesloten Jeugdzorg
- Toepassen van de definitieve best practices in het onderwijs

Projectdocumenten

Smeijsters, H. (2008). Innovatieprogramma beroepsontwikkeling vaktherapeuten in Justitiële Jeugdinrichtingen en de Gesloten Jeugdzorg. RAAK aanvraag. Heerlen: Hogeschool Zuyd – KenVaK.

Smeijsters, H. , Braak, J. van den, Helmich, M., Kil, J., Kurstjens, H., Reumers, H., Wekken, J. van der, Welten, J. & Willemars, G. (2008). Werkmodel Fase 1 van het Innovatieprogramma beroepsontwikkeling vaktherapeuten in Justitiële Jeugdinrichtingen en de Gesloten Jeugdzorg. Heerlen: Hogeschool Zuyd – KenVaK.

Smeijsters, H., Braak, J. van den, Helmich, M., Reumers, H. & Wekken, J. van der (2009). Innovatie Vaktherapie in de JJI en de Gesloten Jeugdzorg. Kaderdocument. Woerden/Cadier & Keer/Heerlen: Adviesbureau van Montfoort/Het Keerpunt/KenVaK.

Literatuur

- Boendermaker, L. (1995). Jongeren in justitiële behandelinrichtingen. Den Haag: WODC.
- Boendermaker, L. (1999). Justitiële behandelinrichtingen voor jongeren; populatie en werkwijze. Leuven/Apeldoorn: Garant.
- Borum, R., Bartel, P. & Forth, A.E. (2002). Manual for the structured assessment of violence risk in youth (SAVRY). Tampa: University of South Florida. Ned. vertaling: H. Lodewijks, T. Doreleijers, C. de Rooter, H. de Wit-Grouls.
- In Control! Stop – Ontspan – Denk – Actie. Gedragsinterventie voor adolescenten jongens die verblijven in een Justitiële Jeugdinrichting en reactief agressieve delicten hebben gepleegd. Cadier en Keer: Stichting Jeugdzorg St. Joseph / JJI Het Keerpunt.
- Lodewijks, H. (2008). Violence risk assessment in adolescents in the Dutch juvenile justice system. Studies on the reliability and predictive accuracy of the SAVRY. Dissertatie. Zutphen: Rentray.
- Smeijsters, H. (red.) (2005). Praktijkonderzoek in vaktherapie. Bussum: Coutinho.
- Smeijsters, H. (2006). Vakmanschap is meesterschap. De professional als middelpunt van management en onderzoek. Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 61, 930-941.
- Smeijsters, H. (2008a). De kunsten van het leven. Hoe kunst bijdraagt aan een emotioneel gezond leven. Diemen: Veen Magazines.
- Smeijsters, H. (2008b). Handboek creatieve therapie. Bussum: Coutinho.
- Yperen, T. van & Veerman, J.W. (2008). Zicht op effectiviteit. Bronnenboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg. Delft: Eburon.